

Ks. dr hab. Robert Kantor
Wydział Teologiczny Sekcja w Tarnowie
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
33-100 Tarnów, ul. Mościckiego 5

Recenzja rozprawy doktorskiej

Ks. mgr Marcin Załęzny „*Momentum ecclesiale* beatyfikacji Edmunda Bojanowskiego”, Warszawa 2019, ss. 303.

Zgodnie z decyzją Rady Dyscypliny Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, która na posiedzeniu w dniu 19 listopada 2019 r. powołała mnie na recenzenta w przewodzie doktorskim ks. mgr. Marcina Załęznego oraz w odpowiedzi na pismo Dziekana ks. dr hab. Marka Stokłosa, prof. UKSW z dnia 25 listopada 2019 r., niniejszym przedkładam swoją pozytywną opinię.

Recenzja zawiera następujący układ:

1. Wstęp
2. Omówienie rozprawy
3. Ocena rozprawy
4. Wnioski końcowe

1. Wstęp.

Szeroko pojęty termin *momentum ecclesiale* zawiera w sobie stosowane przez Stolicę Apostolską kryteria właściwego doboru kandydata na ołtarze,

zasadność jego wyboru jako aktualnego wzoru świętości oraz spodziewane skutki beatyfikacji. Zatem inicjatywa wszczęcia sprawy beatyfikacyjnej łączy się z jej przewidywalnym oddziaływaniem na życie wspólnoty Kościoła. Oddziaływanie to dostarcza właściwych motywów przemawiających za rozpoczęciem sprawy beatyfikacyjnej, które na gruncie prawa kanonizacyjnego nazywane jest „walorem eklezjalnym” lub „znaczeniem eklezjalnym” sprawy. Literatura kanonistyczna wyodrębniła wiele takich motywów: potrzeba umocnienia wiary katolickiej, wielkie oddanie Sługi Bożego papieżowi, wielka mądrość kandydata na ołtarze, umocnienie i wsparcie moralne, etc. Obecnie ustawodawstwo nakazuje, aby postulator podał biskupowi powody, które zdają się przemawiać za prowadzeniem sprawy, szczególnie jej znaczenia dla życia Kościoła. „Znaczenie sprawy dla Kościoła (*momentum ecclesiale*), to aktualność sprawy beatyfikacyjnej. (...) Każda beatyfikacja wskazuje na świętość Kościoła i przyczynia się do umocnienia wiary, ale tu chodzi o konkretną sprawę i szczegółowe przewidywania” (H. Misztal, *Prawo kanonizacyjne*, Lublin 2003, s. 290).

Oddziaływanie świętości Edmunda Bojanowskiego na współczesnych ludzi stało się motywem przewodnim dla wielu środowisk kościelnych w podjęciu starań o jego beatyfikację. Dostrzegano bardzo duży pożytek duchowy, jaki jego beatyfikacja mogłaby przynieść dla całego Kościoła, a szczególnie dla laikatu, potrzebującego świętych świeckich wzorów i patronów. Dlatego mając powyższe na uwadze z wielkim zaciekawieniem należało potraktować temat dysertacji (interdyscyplinarnej) autorstwa ks. Marcina Załęznego pt. „*Momentum ecclesiale* beatyfikacji Edmunda Bojanowskiego”.

2. Omówienie rozprawy.

Na rozprawę składają się następujące elementy: *Karta tytułowa* (s. 1), *Spis treści* orientujący w rozdziale materiału (s. 3-5), *Wykaz skrótów* (s. 6-8), *Bibliografia* (s. 9-39). Kolejnym elementem rozprawy jest metodologiczny *Wstęp*

(s. 40-47) i *Korpus pracy* (48-295), na który składają się cztery rozdziały: I. Życie i dzieło Edmunda Bojanowskiego, (s. 48-95). II. Droga Edmunda Bojanowskiego do świętości, (s. 96-151). III. Kanoniczne warunki rozpoczęcia postępowania beatyfikacyjnego oraz oczekiwane skutki beatyfikacji Edmunda Bojanowskiego, (s. 152- 199). IV. Dziedzictwo beatyfikacyjne Edmunda Bojanowskiego, (s. 200-295). Wszystkie rozdziały pracy zostały podzielone na podpunkty, co bardzo dobrze ułatwia czytelnikowi dobre uchwycenie problematyki rozprawy w jej szczegółach. Całość dysertacji zamknięta jest *Zakończeniem* (s. 296-303).

We wstępie do recenzowanej refleksji naukowej Doktorant zaprezentował cel pracy: „ukazanie w sposób metodologiczny szeroko pojętego *momentum ecclesiale*, które zawiera w sobie stosowane przez Stolicę Apostolską kryteria właściwego doboru na ołtarze, zasadność wyboru Edmunda Bojanowskiego jako aktualnego wzoru świętości oraz spodziewane skutki jego beatyfikacji”. (s. 44) W tym kontekście Autor stawia konkretne pytanie:

- czy beatyfikacja Edmunda Bojanowskiego przynosi oczekiwany duchowy pożytek wspólnocie wiernych?
- czy oddziaływanie eklezjalne i społeczne beatyfikacji jest tak znaczące, jak przewidywano podczas procesu beatyfikacyjnego?
- czy znaczenie beatyfikacji wypełniło się jedynie w tych przestrzeniach, które jawiły się przed beatyfikacją?
- czy beatyfikacja przyniosła inne odniesienia, wskazując nowe kierunki oddziaływania i perspektywy na przyszłość?

Korpus rozprawy ks. Załączny rozpoczyna od przedstawienia życia oraz dzieła Edmunda Bojanowskiego. Autor na tle ówczesnej epoki ukazuje poszczególne etapy życia Edmunda uwypuklając osoby i zdarzenia, które wpłynęły na jego osobowość i życiowe decyzje. Ta chronologiczna perspektywa pokazuje drogę, na której Edmund Bojanowski podejmował trud odnowy otaczającej go rzeczywistości, zmagających z dolegliwościami zdrowotnymi oraz pokornego poddawania się woli Boga.

Rozdział drugi jest poświęcony drodze Edmunda Bojanowskiego do świętości. Autor pracy ukazuje w nim idee oraz poglądy filozoficzne Edmunda, które miały wpływ na jego sylwetkę duchową. Duchowość Edmunda Bojanowskiego wskazuje na jego świętość, która została potwierdzona opiniami współczesnych mu osób świeckich, kapłanów oraz sióstr ze Zgromadzenia Sióstr Służebniczek. Rozdział ten ukazuje także rozwój prywatnego kultu Edmunda Bojanowskiego, jaki zaistniał po jego śmierci i trwał nieprzerwanie do momentu jego beatyfikacji.

Trzeci rozdział rozprawy posiada podwójny charakter. Najpierw zostały zaprezentowane zagadnienia teoretyczne dotyczące kanonicznych warunków rozpoczęcia sprawy beatyfikacyjnej wyznawcy, ze zwróceniem szczególnej uwagi na jej *momentum ecclesiale*. Następnie zostały zaprezentowane spodziewane skutki przyszłej beatyfikacji Edmunda Bojanowskiego, w oparciu o analizę opinii czterech gałęzi Zgromadzenia Sióstr Służebniczek, listów postulacyjnych kierowanych do papieża w sprawie rozpoczęcia procesu beatyfikacyjnego, jak również wypowiedzi niektórych biskupów.

Wreszcie czwarty rozdział rozprawy oparty na zgromadzeniu i opisie faktów, stanowi prezentację skutków beatyfikacji Edmunda Bojanowskiego w dwóch przestrzeniach: eklesjalnej i społecznej. Rozdział ten przybliży tzw. „dziedzictwo Edmundowe”, czyli inicjatywy stanowiące kontynuację idei przez niego prezentowanych, a zwłaszcza powstałe dzieła, których jest patronem. Autor pracy ukazuje także aktualność przesłania błogosławionego Edmunda Bojanowskiego w czasach współczesnych. Jak zauważa sam Doktorant „powstały w ten sposób obraz zarówno rzeczywistego, jak i przyszłościowego wpływu beatyfikacji Edmunda Bojanowskiego na różne obszary życia wspólnoty kościelnej i społeczeństwa, stanowi rozwiązanie podjętego w tytule pracy problemu”. (s. 47)

W zakończeniu dysertacji zostały przedstawione wyniki dokonanych analiz. Doktorant podkreślił, iż jego opracowanie miało za zadanie określenie

momentum ecclesiale w odniesieniu do beatyfikacji Edmunda Bojanowskiego. Jego beatyfikacja dokonana przez papieża Jana Pawła II przyniosła w naszych czasach wielki pożytek duchowy dla poszczególnych wiernych, dla wspólnot eklezyjalnych, dla wszystkich gałęzi Zgromadzenia Sióstr Służebniczek oraz dla całego Kościoła powszechnego i szerokiej społeczności ludzkiej. „Beatyfikacja Edmunda Bojanowskiego stała się inspiracją przede wszystkim na płaszczyźnie eklezyjalnej. Znaczący wpływ charyzmatu Błogosławionego odnotowuje się szczególnie w szeroko rozumianej dziedzinie duszpasterskiego życia Kościołów partykularnych. Beatyfikacja Edmunda Bojanowskiego wzbudziła duże zainteresowanie jego osobą wśród laikatu. (...) Błogosławiony Edmund stał się patronem wielu parafii, kościołów i kaplic”. (s. 300)

3. Ocena rozprawy.

Ogólnie należy podkreślić, że recenzowana rozprawa odpowiada zarówno pod względem formalnym (metodologicznym) jak i merytorycznym wymaganiom stawianym tego typu pracom doktorskim. Samo sformułowanie tematu wydaje się prawidłowe: „*Momentum ecclesiale* beatyfikacji Edmunda Bojanowskiego”.

Doktorant oparł swoje rozważania nad podjętym zagadnieniem przede wszystkim na źródłach: Listy postulacyjne (64); Pisma Edmunda Bojanowskiego (7); źródła teologiczne (10); inne (39). Autor uwzględnił w pracy opracowania pochodzące zasadniczo od polskich autorów. Na zebraną literaturę składa się 187 pozycji.

Autor posłużył się metodą historyczną, teologiczną, egzegetyczno-dogmatyczną, filologiczną i socjologiczną. Zasadność zastosowanych metod została wyjaśniona we wstępie. (s. 45-46)

Z metodologicznego punktu widzenia rozprawa jest przejrzysta. Podział na wstęp, rozdziały posiadające merytoryczne wprowadzenie i dyspozycje,

które Autor konsekwentnie rozwija oraz zakończenie, tworzy jasny plan podjętej refleksji i komplementarnie obejmuje całość zagadnienia. Ponadto wyważone podsumowania na końcu każdego rozdziału dopełniają jakościowo naukowe opracowanie ks. Marcina Załęznego. Należy zwrócić uwagę na brak proporcji w poszczególnych częściach pracy, zwłaszcza rozdziału czwartego z pozostałymi: Wstęp – 7 stron; I – 47 stron; II – 55 strony; III – 47 stron; IV – 95 stron; Zakończenie – 7 stron.

Język recenzowanej rozprawy doktorskiej jest zasadniczo poprawny, choć jest kilka literówek, np.:

- s. 91 jest „pogodzony w wolą Bożą” a powinno być „pogodzony z wolą Bożą”
- s. 231 jest „bojanowskiego” a powinno być „Bojanowskiego”
- w zakończeniu akapit składa się tylko z jednego zdania.

Cennym dorobkiem pracy naukowej Doktoranta jest udokumentowanie swych wywodów materiałem źródłowym. Należy zauważyć, że dobre odczytanie źródeł i ich właściwa interpretacja nie jest zadaniem łatwym. Jednak gdy Autor analizuje wpływ bł. Edmunda Bojanowskiego na działalność Kościołów lokalnych, to wydaje się, że nie jest to całościowe opracowanie. Doktorant opisuje sytuacje w różnych krajach, m.in. we Francji, Niemczech, Kamerunie, na Słowacji, Ukrainie, na Samarze w Rosji. Zabrakło mi Boliwii, gdzie przecież w Cochabamba jest parafia, której patronuje bł. Edmund Bojanowski i gdzie jest wspólnota „Rodziny bł. Edmunda Bojanowskiego” (por. s. 219-220). Na stronie 246 i 247 jest jedynie wzmianka o Roku bł. Edmunda Bojanowskiego w Villa Paradiso (Boliwia). Wydaje się, że dobrze byłoby zrobić zestawienie ogólne, ile parafii, kościołów, kaplic nosi tytuł bł. Edmunda, ilu szkołom, przedszkolom, stowarzyszeniom patronuje bł. Edmund Bojanowski.

Układ bibliografii jest przejrzysty. Ks. Marcin Załęzny podzielił Bibliografię na *Źródła* i *Literaturę*. Wśród źródeł wyróżnił: źródła prawa

powszechnego; źródła z zakresu instytutów życia konsekrowanego zakonnego; pisma Edmunda Bojanowskiego; źródła teologiczne. Literatura zasadniczo składa się z literatury polskojęzycznej (na 187 pozycji tylko 8 stanowi literatura obcojęzyczna). Autor mógł sięgnąć do bogatej literatury włoskiej czy hiszpańskiej związanej z prawem kanonizacyjnym.

W kwestii dotyczącej przypisów, to trzeba przyznać, że Autor recenzowanej pracy wykazał się poprawnością w ich tworzeniu, zarówno od strony bogactwa cytowanego materiału jak i zapisu redakcyjnego. Dokumentują one nie tylko treść pracy, ale są także miejscem wielu analiz, porównań, cennych komentarzy, które pomagają czytelnikowi w pełniejszym uchwyceniu prezentowanych zagadnień.

Lektura rozprawy doktorskiej pozwala stwierdzić, że Autor jest znawcą przedmiotu. Wywody Doktoranta są przemyślane i wyważone, poszczególne wypowiedzi są uzasadnione i logiczne.

4. Wnioski końcowe

W zakończeniu dysertacji Autor stwierdza, że „celem niniejszej rozprawy było określenie *momentum ecclesiale* w odniesieniu do beatyfikacji Edmunda Bojanowskiego, zaliczanego do grona wielkich polskich świętych i błogosławionych XIX wieku. Jego beatyfikacja (...) przyniosła w czasach obecnych wielki pożytek duchowy dla licznych poszczególnych wiernych, dla wielu wspólnot eklezjalnych, dla wszystkich gałęzi Zgromadzenia Sióstr Służebniczek oraz dla całego Kościoła powszechnego i szerokiej społeczności ludzkiej” (s. 297).

Praca wykazała, że rozpoczęty po śmierci Edmunda Bojanowskiego prywatny kult jego osoby znalazł swoje miejsce w Zgromadzeniu Sióstr Służebniczek, dla których *momentum ecclesiale* jego beatyfikacji stawało się coraz bardziej widoczne ze względu na niezwykle oddziaływania Edmunda

jako heroicznego wzoru chrześcijańskich cnót, przykładu poświęcenia i ofiarnej pracy na rzecz dzieci, ubogich i chorych. Także w samym zgromadzeniu po beatyfikacji można było odnotować gorliwsze pielęgnowanie charyzmatu Zgromadzenia oraz otwarcie się na potrzeby współczesnego Kościoła poprzez ożywioną działalność apostolską, zwłaszcza wśród laikatu. (por. s. 299)

Lekturę rozprawy doktorskiej należy zatem uznać za pozytywny wkład w doktrynę prawa kanonicznego. Biorąc pod uwagę posiadaną przez Doktoranta umiejętność prowadzenia analiz, dokonywania syntez, stosowania krytycznej interpretacji źródeł, jak również specjalistyczny język, uznaję, iż to wskazuje na kwalifikacje do uzyskania przez niego stopnia naukowego doktora. Należy też mieć nadzieję, że opublikowanie tej rozprawy będzie przyczynkiem do powstania innych tego typu prac, które wskażą na *momentum ecclesiale* innych pięknych postaci.

Dlatego też stawiam wniosek do Rady Dyscypliny Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o dopuszczenie ks. Marcina Załęznego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

ks. Robert Keutner

Tranów, 05 luty 2020 roku